

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

หลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ตามกฎหมายไทยที่ได้พิจารณาโดยละเอียด เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ เห็นว่า หลักกฎหมายว่าด้วยหลักฐานเป็นหนังสือ เป็นหลักกฎหมายที่ขัดขวางหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา โดยหลักกฎหมายนี้มีวิวัฒนาการมาควบคู่กับหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรม โดยเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยโรมัน ซึ่งมีการวิวัฒนาการควบคู่ไปกับการวิวัฒนาการ และความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สำหรับหลักกฎหมายว่าด้วยหลักฐานเป็นหนังสือ ตามหลักกฎหมายไทยนั้นปรากฏขึ้น ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ยังไม่ชัดเจน เพราะไม่มีการแบ่งแยกระหว่างหลักกฎหมายในเรื่องนี้กับแบบแห่งนิติกรรม จนกระทั่งมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ปีพุทธศักราช 2467 หลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือนี้ จึงปรากฏขึ้นชัดเจน โดยกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะกฎหมายลักษณะยืม ที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ มิฉะนั้นห้ามมิให้พิสูจน์ และมีการขยายหลักกฎหมายในเรื่องนี้ไปในสัญญาต่าง ๆ โดยบัญญัติไว้กระจัดกระจายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ปีพุทธศักราช 2471 พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของผลการไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือจาก " ท่านห้ามมิให้พิสูจน์ " ตามศัพท์กฎหมายในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือของประเทศฝรั่งเศสเป็น " ท่านว่าฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ " ตามศัพท์กฎหมายในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือของประเทศอังกฤษ แต่ทั้งนี้ หลักกฎหมายในเรื่องหลักฐานเป็นหนังสือนี้แยกจากหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรม เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 - 2 พุทธศักราช 2468 โดยบัญญัติเรื่องแบบแห่งนิติกรรมไว้ในมาตรา 115 (ปัจจุบัน มาตรา 152) ว่า การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

สำหรับบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือนี้ บัญญัติไว้กระจัดกระจายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 โดยบัญญัติไว้ในลักษณะท่านองว่า " สัญญา.... ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ " ซึ่งสภาพบังคับการไม่ทำตามข้อกำหนดที่ให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือนี้ หากทำให้นิติกรรมสัญญานั้นตกเป็นโมฆะไม่ อันต่างจากหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมตามมาตรา 152 และเมื่อศึกษาบทบัญญัติหลักฐานเป็นหนังสือ

นี้เทียบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า ต่างประเทศไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ ดังนั้น หลักกฎหมายไทยเกี่ยวกับสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือนี้ อาจสันนิษฐานได้ว่า บัญญัติขึ้นเพื่อต้องการให้มีหลักฐานการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเบื้องต้นว่า มีการทำสัญญากันจริงหรือไม่

แต่อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายบัญญัติให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ อันเป็นหลักที่ขัดขวางความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา แม้แต่กฎหมายของประเทศที่พัฒนาทางด้านกฎหมายทั้งหลายก็ต้องยอมรับนำหลักกฎหมายในเรื่องนี้มาบัญญัติไว้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะเล็งเห็นประโยชน์ของบทบัญญัติที่กำหนดให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ คือเพื่อเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และกฎหมายไม่ต้องให้คดีมาสู่ศาลมาก จึงกำหนดหลักกฎหมายนี้ให้เป็นเรื่องอำนาจฟ้องคดีต่อศาล

ผลของการวิจัยหลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือนี้ เห็นว่า มีลักษณะคล้ายกับหลักกฎหมายว่าด้วยแบบแห่งนิติกรรมมาก โดยเฉพาะนิติกรรมสัญญาที่ต้องทำเป็นหนังสือ โดยกฎหมายบัญญัติเรื่องแบบแห่งนิติกรรมอยู่ในลักษณะบทบัญญัติทั่วไป มาตรา 152 ว่า การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ ท่านว่าการนั้นเป็นโมฆะ ต่างจากบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ที่กำหนดไว้ในสัญญาบางประเภทเท่านั้นที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ทำให้บทบัญญัติทั้งสองเรื่องนี้มีความแตกต่างกันมาก ทั้งทางด้านวัตถุประสงค์ รายละเอียดในสัญญา การลงลายมือชื่อ การนับอายุความและผลของการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติ

เนื่องจากหลักกฎหมายที่บัญญัติให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบนี้ ได้บัญญัติไว้กระจัดกระจายตามลักษณะสัญญาต่าง ๆ ในบรรพ 3 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่โดยหลักทั่วไปแล้ว สัญญาพวกนี้ที่กฎหมายต้องการให้มีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ว่ามีข้อตกลงในสัญญาอยู่จริงหรือไม่ และที่บัญญัติเกี่ยวกับการลงลายมือชื่อในหลักฐานเป็นหนังสือ เพื่อเป็นการพิสูจน์ความถูกต้องแท้จริง โดยการลงลายมือชื่อจะแสดงว่าตนเป็นผู้เขียนหรือทำเอกสารนั้น และรับรองว่าข้อมูลในเอกสารนั้นมีความสมบูรณ์และมีเจตนาผูกพันตามข้อความที่ปรากฏในเอกสารนั้น ดังนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องนี้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีและนำข้อเท็จจริงเบื้องต้นมาสู่ศาล แม้ในแต่ละสัญญาอาจมีวัตถุประสงค์ในรายละเอียดแตกต่างกันบ้าง แต่หลักพื้นฐานก็เป็นดังที่กล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามหลักกฎหมายนี้บัญญัติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 ไม่เคยมีการปรับปรุงแก้ไข จึงทำ

ให้เกิดปัญหาบางประการตามมาในทางปฏิบัติ โดยเมื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือนี้เทียบกับหลักฐานเป็นหนังสือในสัญญาอนุญาตโตตุลาการ ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่ออกมาในปี พ.ศ.2530 ซึ่งห่างกันประมาณ 60 ปี จะเห็นได้ว่า เกี่ยวกับหลักฐานการฟ้องร้องในสัญญาอนุญาตโตตุลาการมีความทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ และหลักฐานการฟ้องร้องนี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อแนวทางปฏิบัติ เพราะได้ขยายหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือไปมาก โดยไม่จำเป็นต้องมีการลงลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิด อย่างที่กำหนดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้หลักกฎหมายเรื่องสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดผ่อนคลายความเคร่งครัดไปมาก ดังนั้น จึงน่าที่จะนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักฐานการฟ้องร้องของสัญญาอนุญาตโตตุลาการ มาพิจารณาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักกฎหมายดังกล่าว

อีกทั้ง ลักษณะบทบัญญัติของสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ที่กำหนดไว้ในสัญญาซื้อขาย มาตรา 456 วรรคสองและวรรคสาม เกี่ยวกับหลักฐานการพิสูจน์นั้น กฎหมายกำหนดถึงวิธีการวางมัดจำ และการชำระหนี้บางส่วนไว้ด้วยนั้น ถือว่าเป็นการนำเอาวิธีการดำเนินธุรกิจมาบัญญัติไว้เป็นหลักฐานการฟ้องร้อง อันเป็นการขยายหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักฐานการฟ้องร้องให้กว้างขึ้น กรณีนี้อาจนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปปรับใช้กับ สัญญาประเภทอื่นที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมายคล้ายกัน กล่าวคือ ต้องการหลักฐานเพื่อการฟ้องร้องบังคับคดี

ส่วนสัญญาประกันภัย ที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดเป็นสำคัญนั้น บางกรณี หลักกฎหมายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติธุรกิจประกันภัย ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาประกันภัย เนื่องจากทางปฏิบัติธุรกิจประกันภัย สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นโดยคู่สัญญาเพียงแต่เจรจาตกลงกันด้วยวาจา ทำให้บางครั้งถือว่าสัญญาเกิดขึ้นแล้วตามกฎหมาย แต่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัย ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดอีกฝ่ายหนึ่ง หากความเสียหายเกิดขึ้นในช่วงระหว่างนั้น คู่สัญญาประกันภัยจะไม่สามารถฟ้องร้องกันได้ กรณีนี้เป็นปัญหาของขั้นตอนการบริหารงานที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อเสนอแนะ

1. เกี่ยวกับประเภทของหลักฐานการฟ้องร้อง โดยที่ในปัจจุบันวิทยาการในด้านต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากอันส่งผลกระทบต่อการทำนิติกรรมสัญญาประเภทที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดเป็นสำคัญ เพื่อที่จะสนองต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่กำหนดหลักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้นมา ดังที่ได้พิจารณามาแล้ว หลักกฎหมายที่กำหนดให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดเป็นสำคัญ มิฉะนั้นไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ จึงควรที่จะขยายหลักฐานการฟ้องร้องโดยนำเอาวิทยาการต่าง ๆ ในสมัยใหม่ที่สามารถนำมาพิจารณาใช้เป็นหลักฐานการฟ้องร้อง เช่น โทรพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งมีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องได้ โดยสามารถเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของหลักฐานการฟ้องร้อง ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ ปี พ.ศ.2530 ที่กำหนดเกี่ยวกับหลักฐานการฟ้องร้องของสัญญาอนุญาโตตุลาการไว้กว้างมาก เพราะบัญญัติแต่เพียงว่า " หลักฐานเป็นหนังสือ " เท่านั้น ไม่ต้องมีการลงลายมือชื่อของฝ่ายที่ต้องรับผิด ทำให้สามารถนำหลักกฎหมายนี้มาปรับใช้กับความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาการสมัยใหม่ได้ ประกอบกับเมื่อได้นำวิทยาการดังกล่าวมาพิจารณาใช้เป็นหลักฐานการฟ้องร้องก็ไม่เป็นการทำให้วัตถุประสงค์ของบทบัญญัติที่กำหนดให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือเสียไปแต่ประการใด ในทางตรงกันข้ามกลับจะเป็นการสนองต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ที่ต้องการให้มีพยานหลักฐานในการพิสูจน์เกี่ยวกับนิติกรรมสัญญากว้างขวางขึ้น

2. หลักฐานการฟ้องร้องในสัญญาที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดเป็นสำคัญนั้น ควรที่จะมีการขยายให้มีหลักฐานประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติของสัญญาในแต่ละประเภท โดยศึกษาเทียบเคียงกับการชำระหนี้บางส่วน และการวางมัดจำในสัญญาซื้อขายทรัพย์ตามมาตรา 456 วรรคสองและสาม ที่ได้นำเอาหลักในการปฏิบัติทางธุรกิจมาบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานการฟ้องร้อง ดังนั้น ในส่วนสัญญาอื่นอาจจะได้มีการขยายหลักฐานการฟ้องร้องไม่จำกัดแค่หลักฐานเป็นหนังสือเท่านั้น

3. บทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดให้สัญญาต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ในสัญญากู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาท และสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าตั้งแต่ห้าร้อยบาทขึ้นไปนั้น ไม่มีการแก้ไข ปรับปรุงจำนวนเงิน เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2471 จึงควรที่จะแก้ไขปรับปรุง โดยกำหนดจำนวนเงินกันใหม่

ให้เหมาะสมกับเจตนารมณ์ ส่วนจะเป็นจำนวนเท่าใด ก็คงต้องพิจารณาจากค่าของเงินบาทในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับสมัยที่มีการตรากฎหมายนี้ขึ้นมา

4. ส่วนสัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลงลายมือชื่อตัวแทนฝ่ายที่ต้องรับผิด จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ ตามมาตรา 867 นั้น ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะเกิดปัญหาแก่ทางด้านผู้เอาประกันภัย เพราะจะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือที่มีลายมือชื่อของฝ่ายผู้รับประกันภัย ทำให้ผู้เอาประกันภัยไม่สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ เพราะขั้นตอนการเกิดขึ้นของสัญญาประกันภัยกับการเกิดขึ้นของหลักฐานในสัญญาประกันภัยเป็นคนละขั้นตอนกัน จึงควรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับประกันภัย ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 เพราะกรณีนี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนทางปฏิบัติในธุรกิจประกันภัย ที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ในสัญญาประกันภัย ทั้งนี้ ให้มีหน่วยงานที่จะต้องออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดทำหลักฐานการฟ้องร้องอย่างหนึ่งอย่างใด หรือแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น โดยให้มีบทยกเว้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคแรกเกี่ยวกับหลักฐานเป็นหนังสือ เพื่อที่จะให้เกิดความเป็นธรรม และสอดคล้องกันระหว่างแนวทางปฏิบัติกับหลักกฎหมาย